

УДК 332.12-043.86:339.137.2:332.1(045)

ПУГАЧЕВСЬКА Катерина Йожефівна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму
Мукачівський державний університет
ORCID ID: 0000-0002-0921-6583
e-mail: kateryna.pugachevska@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Проблематика забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні стає все більш актуальною серед сучасних вчених, адже регіони виступають повноправними учасниками конкурентних відносин та здійснюють безпосередній вплив на національну конкурентоспроможність. Регіональний розвиток виступає важливим чинником формування конкурентоспроможної економіки регіону та потребує додаткового дослідження. Регіональний розвиток передбачає якісні зміни в економіці регіону та структурі господарства та повинен опиратися на інтереси регіону. Стаття присвячена визначенню особливостей регіонального розвитку як чиннику конкурентоспроможності економіки регіону. Автором подано теоретичне обґрунтування сутності таких економічних категорій як: економіка регіону, регіональний розвиток, конкурентні переваги економіки регіону, конкурентоспроможність економіки регіону. Представлено групування чинників регіонального розвитку на економічні, соціальні, екологічні та інституціональні, а також обґрунтовано їх вплив на конкурентоспроможність економіки регіону. З'ясовано, що основним параметром, який визначає регіональний розвиток і конкурентоспроможність регіональних економік, є рівень життя населення відповідних регіонів. Продемонстровано взаємозв'язок між факторами регіонального розвитку, конкурентними перевагами та конкурентоспроможністю регіональної економіки. Проаналізовано основні напрямки регіонального розвитку для підвищення рівня конкурентоспроможності економіки регіону. Поглиблене вивчення регіонального розвитку дасть змогу сформувати висококонкурентну економіку регіону.

Ключові слова: *регіон, економіка регіону, регіональний розвиток, чинники розвитку економіки регіону, конкурентні переваги економіки регіону, конкурентоспроможність економіки регіону*

JEL classification: R58, O18

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.3.63.68>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Питання формування конкурентоспроможної економіки на рівні регіонів є актуальними та викликають неабиякий інтерес у сучасних вчених, особливо в світлі процесів децентралізації та глобалізації, коли окремі регіони виступають основними учасниками конкурентних відносин. Всі регіони різняться за своїм соціально-економічним розвитком, забезпеченістю ресурсами, але перед всіма ними постає

основне завдання – забезпечення високого рівня життя населення відповідної території. Перед регіонами постає питання забезпечення високого рівня розвитку та формування бажаного рівня конкурентоспроможності. Регіональний розвиток відображає стан економіки регіону, здійснює безпосередній вплив на її здатність брати участь у конкурентній боротьбі та, як наслідок, впливає на конкурентоспроможність.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі положення, щодо регіонального розвитку висвітлено у працях вітчизняних

науковців. Кришталь Т.М., Чететова Н.Ф., Гончарук В.В. присвятили свої наукові пошуки особливостям регіонального розвитку з огляду на соціальну, економічну та екологічну підсистеми [1]. Кіш Г. В. систематизовано та проаналізовано чинники регіонального розвитку [4]. Кузькін Є.Ю. та Новікова М.М. дослідили та проаналізували систему показників регіонального розвитку, обґрунтували взаємозв'язок між соціальною та економічною сферами регіону. Вплив інституціональних чинників на регіональний розвиток висвітлено у працях Лісничук О.А.[6] та Приходченко Т.А.[7]. Науковці Балабанова Н.В., Лукіна Я.І. досліджували процеси формування конкурентоспроможності регіонів України. Паулик А.Я. в своїх працях висвітлювала роль конкурентних переваг у конкурентоспроможності економіки регіону [8,9].

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Не дивлячись на значний інтерес вітчизняних вчених-економістів до даної проблематики у роботах науковців не достатньо висвітлено взаємозв'язок та між регіональним розвитком та конкурентоспроможністю економіки регіону.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є висвітлення взаємозв'язку між регіональним розвитком та конкурентоспроможністю економіки регіону. Для досягнення поставленої мети було:

- визначено сутність регіонального розвитку;
- досліджено фактори регіонального розвитку;
- з'ясовано вплив регіонального розвитку на конкурентоспроможність економіки регіону;
- визначити напрямки регіонального розвитку для забезпечення конкурентоспроможності економіки регіону.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Стрімкий розвиток регіонів спричиняє посилення наукового інтересу до аспектів їх

економічного розвитку. Зростання значення регіонів в економічній сфері свідчить про поглиблення процесів децентралізації та посилення ролі органів управління на регіональному та місцевому рівнях. Постає завдання забезпечити такий розвиток економіки регіону, що забезпечить економічне зростання в довгостроковій перспективі та сформує бажаний рівень конкурентоспроможності регіону. Економіка регіону розглядається як частина народногосподарського комплексу країни, що функціонує на основі мікроекономічних відносин. Вона формується з сукупності господарюючих суб'єктів, що функціонують на певній території, з приводу виробництва та розподілу товарів та послуг та залежить від особливостей регіонального розвитку (забезпечення природними та трудовими ресурсами, структури господарства, природних умов, економіко-географічного положення). Економіка регіону є основною складовою регіонального розвитку визначеної території, адже формується відповідними суб'єктами галузей національної економіки на регіональному рівні [1]. Закон України про «Засади державної регіональної політики» трактує регіональний розвиток як процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах [2]. Регіональний розвиток розглядається як такий стан економічної системи регіону, який забезпечує формування високого рівня життя населення на основі збалансованого та стійкого відтворення потенціалу регіону (ресурсного, екологічного, соціального, виробничого, фінансового, наукового). Збалансоване відтворення економіки регіону передбачає дотримання особливих, притаманних регіону, пропорцій складовий її потенціалу та створення нових елементів для подолання руйнівного впливу інших складових, що забезпечить посилення внутрішньорегіональних та міжрегіональних зв'язків [3, с.84]. Слід відмітити, що регіональний розвиток має чітку соціальну орієнтованість. Ключовим для регіонального розвитку є забезпечення високого рівня та якості життя населення, покращення показників здоров'я, забезпеченість соціальними благами, збільшення народжуваності.

Досліджуючи регіональний розвиток важливим є виявлення на класифікація чинників, що на нього впливають. В загальному, чинники поділяють на дві основні групи: зовнішні та внутрішні. Зовнішні формуються за межами регіону та не залежать від результатів його діяльності, це можуть бути чинники міжнародного та

загальнодержавного характеру (правові, соціально-економічні, система розміщення продуктивних сил, технологічні, забезпеченість природними ресурсами та особливості природних умов). Внутрішні чинники цілком зумовлені станом суспільства та особливостями розвитку певної території [4].

Таблиця 1

Класифікація чинників регіонального розвитку

Чинники регіонального розвитку			
Економічні	Соціальні	Екологічні	Інституціональні
- економічний потенціал регіону; - природно-ресурсний потенціал; - рівень економічного розвитку регіону; - розвиток підприємництва в регіоні; - галузева структура економіки регіону; - демографічна ситуація в регіоні; - розвиток інфраструктури; - інноваційний та інвестиційний потенціал регіону.	- рівень зайнятості населення; - рівень безробіття; - рівень економічної активності населення; - рівень споживання; - освітня та професійна структура населення; - рівень соціального захисту населення; - міграційні процеси; - рівень життя населення; - рівень освіти.	- забезпеченість регіону природними ресурсами; - рівень розвитку природоохоронної інфраструктури; - екологізація економіки регіону; - обсяги шкідливих викидів у навколишнє середовище; - комплексне використанні природних ресурсів; - рівень витрат на охорону навколишнього середовища	- система державного управління на регіональному рівні; - діяльність органів місцевого самоврядування; - нормативно-правове забезпечення економічної діяльності на регіональному рівні; - підтримка бізнесу та нових просторових форм розвитку бізнесу; - державно - приватне партнерство; - методи управління; - захист прав власності; - розвиток фондового ринку та кредитно-фінансової системи; - інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів; - рівень економічної свободи регіону; - податкове навантаження.

Джерело: сформовано автором на основі [5-7]

Чинники регіонального розвитку можна розглядати як конкурентні переваги економіки регіону. Під конкурентними перевагами економіки регіону слід розуміти сукупність характеристик, чинників, цінностей та властивостей певної території ефективного використання яких призведе до формування бажаного рівня конкурентоспроможності [8].

Конкурентоспроможною є економіка того регіону, яка забезпечує формування та ефективного використання конкурентних

переваг базуючись на співпраці між суб'єктами економічної діяльності та органами влади [9]. Конкурентоспроможними вважаються ті регіони, які здатні продукувати якісні товари та послуги на основі раціонального використання ресурсів та енергозбереження, ефективно впроваджувати інновації та залучати інвестиції, створювати сприятливі умови для підтримки та розвитку підприємництва, забезпечувати якість та високий рівень життя населення. Слід зазначити, що тільки висококонкурентна

економіка регіону здатна забезпечити стійкість регіонального розвитку, що характеризується зростанням економіки в умовах обмеженості ресурсів, нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища, впливу дестабілізуючих факторів. Формування високого рівня конкурентоспроможності економіки регіону можливе лише за умови ефективної співпраці всіх суб'єктів регіонального розвитку. Такими суб'єктами є: органи державної влади на регіональному рівні; органи місцевого самоврядування; громадські організації; юридичні та фізичні особи. Для підвищення рівня конкурентоспроможності економіки регіону слід забезпечувати регіональний розвиток у пріоритетних напрямках:

1. Інновації та розвиток економіки знань (розвиток та удосконалення інноваційної та науково-дослідної структури економіки регіону, формування та зміцнення інноваційного потенціалу, розвиток та підтримка інноваційної активності учасників економічних відносин, стимулювання інноваційного розвитку, інвестування інноваційної діяльності в регіоні, зростання частки інноваційної продукції, інвестиції в освіту).

2. Охорона навколишнього середовища (широке використання ресурсозберігаючих технологій та комплексне використання сировини, зменшення кількості відходів та шкідливих викидів, підвищення енергоефективності, розробка та використання екологічно чистих технологій, відновлення забруднених територій, дотримання екологічних стандартів, широке використання відновлюваних джерел енергії,

запобігання природним та техногенним ризикам).

3. Розвиток транспорту та телекомунікацій (розвиток транспортної інфраструктури, підвищення якості транспортних перевезень, доступність транспортних перевезень, доступ до інформаційних та телекомунікаційних технологій всім учасникам економічних відносин в регіоні, розвиток інформаційної інфраструктури та технологій) [9].

Слід зазначити, що всі заходи які здійснюються для забезпечення регіонального розвитку спрямовані на зменшення диспропорцій які існують між рівнями розвитку регіонів, підвищення рівня та якості життя населення, підвищення конкурентоспроможності економіки регіону.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

В результаті дослідження виявлено взаємозв'язок між регіональним розвитком та конкурентоспроможністю економіки регіону. Слід зауважити, що більшість чинників регіонального розвитку виступають умовами формування конкурентоспроможної економіки регіону. Сукупність факторів регіонального розвитку є частиною єдиного механізму формування регіонального розвитку. В процесі забезпечення бажаного рівня конкурентоспроможності економіки регіону необхідно враховувати економічні, екологічні, соціальні та інституціональні аспекти регіонального розвитку. Кожна група чинників потребує більш детального вивчення впливу на рівень конкурентоспроможності економіки регіону.

Література

1. Кришталь Т.М., Чечетова Н.Ф., Гончарук В.В. (2018) Особливості регіонального розвитку в умовах соціальних та еколого-економічних імператив. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики* 2018, № 9. – с. 31-42
2. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII від 05 лютого 2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
3. Буряченко А. Є. Формування концепції комплексного регіонального розвитку. *Формування ринкової економіки*. 2013. № 29. С. 78–93. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609798.pdf>
4. Кіш Г.В. Чинники регіонального розвитку та їх стратегічне управління. *Держава та регіони Серія: Економіка та підприємництво*, 2022 р., № 1 (124). – с. 112-115
5. Назарова М.І Стимули соціально - економічного розвитку регіону. *Економіка та держава* 2011, № 11. С.88-90 <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=1611&i=22>
6. Лісничук О.А. Інституціональні чинники забезпечення регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка», 2018, № 8(36). С. 53-57

7. Приходченко Т.А. Оцінка інституційних чинників розвитку економіки регіону. *Економіка і суспільство*. 2016, №6. С. 277-282
8. Паулик, А. Я. Особливості дефініції «конкурентні переваги економіки регіону». *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. №2. С.108-112.
9. Паулик, А. Я., Феєр, О. В. Конкурентоспроможність економіки регіону: сутність та підходи до трактування. *Освіта і наука*. 2019. №2(2). С. 198-203.
10. Калашник М.В. Особливості реалізації політики регіонального розвитку ЄС. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економіка»* 2014, № 7 (1) с. 96-98

References

1. Kryshchal T.M., Chechetova N.F., Honcharuk V.V. (2018) Osoblyvosti rehionalnoho rozvytku v umovakh sotsialnykh ta ekoloho-ekonomichnykh imperatyv. [Peculiarities of regional development in terms of social and ecological and economic imperatives] *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 9. pp. 31-42
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015) Law of Ukraine «On the Basics of State Regional Policy» no.156-VIII vid 05 February 2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
3. Buriachenko A. Ye. (2013) Formuvannia kontseptsii kompleksnoho rehionalnoho rozvytku. Formuvannia rynkovoï ekonomiky.[Formation of the concept of integrated regional development]. vol. 29. pp. 78–93. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609798.pdf>
4. Kish H.V. (2022) Chynnyky rehionalnoho rozvytku ta yikh stratehichne upravlinnia [Factors of regional development and their strategic management]. *Derzhava ta rehiony Seria: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 1 (124). pp. 112-115
5. Nazarova M.I (2011) Stymuly sotsialno -ekonomichnoho rozvytku rehionu [Incentives for social and economic development of the region] *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11. pp.88-90 <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=1611&i=22>
6. Lisnichuk O.A. (2018) Instytutsionalni chynnyky zabezpechennia rehionalnoho rozvytku. [Institutional factors of ensuring regional development] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, serii «Ekonomika», vol. 8(36). pp. 53-57
7. Prykhodchenko T.A. (2016) Otsinka instytutsiinykh chynnykiv rozvytku ekonomiky rehionu.[Assessment of institutional factors of the development of the region's economy] *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 6, pp. 277-282
8. Paulyk, A. Ya. (2019). Osoblyvosti defynitsii «konkurentni perevahy ekonomiky rehionu». [Features of the definition "competitive advantages of the regional economy] *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomika»*. No 2. pp.108-112.
9. Paulyk, A. Ya., Feier, O. V. (2019). Konkurentospromozhnist ekonomiky rehionu: sutnist ta pidkhody do traktuvannia. [Competitiveness of the region's economy: essence and approaches to interpretation] *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Osvita i nauka»*. no 2(2). pp. 198-203.
10. Kalashnyk M.V. (2014) Osoblyvosti realizatsii polityky rehionalnoho rozvytku YeS. [Peculiarities of implementation of EU regional development policy] *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomika»*, no.7 (1) pp. 96-98.

Abstract

PUGACHEVSKA Kateryna

Regional development as a factor of forming the competitiveness of the regional economy

The question of the formation of a competitive economy at the regional level is relevant and arouses great interest among modern scientists, especially in light of the processes of decentralization and globalization, when individual regions are the main participants in competitive relations. The article is devoted to determining the features of regional development as a factor in the competitiveness of the region's economy. The grouping of factors of regional development into economic, social, ecological and institutional factors is presented. The regions face the issue of ensuring a high level of development and forming the desired level of competitiveness. Regional development reflects the state of the region's economy, has a direct impact on its ability to participate in competition and, as a result, affects competitiveness. The economy of the region is considered as a part of the national economic complex of the country, which functions on the basis of microeconomic relations. Regional development is considered as such a state of the economic system of the region, which ensures the formation of a high standard of living of the population on the basis of balanced and sustainable reproduction of the potential of the region (resource, ecological, social, production, financial, scientific). The factors of regional development can be considered as competitive advantages of the region's economy. In the process of forming a competitive

economy of the region, the highly competitive economy of the region is able to ensure the stability of regional development, which is characterized by the growth of the economy in conditions of limited resources, instability of the external and internal environment, and the influence of destabilizing factors. As a result of the study, the relationship between regional development and the competitiveness of the region's economy was revealed. It should be noted that most of the factors of regional development act as factors in the formation of a competitive economy of the region. In the process of ensuring the desired level of competitiveness of the regional economy, it is necessary to take into account the economic, ecological, social and institutional aspects of regional development.

Keywords: region, economy of the region, regional development, factors of development of the economy of the region, competitive advantages of the economy of the region, competitiveness of the economy of the region

---

Стаття надійшла до редакції 15.08.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Пугачевська К. Й. Регіональний розвиток як чинник формування конкурентоспроможності економіки регіону. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 3. С. 63-68.

Pugachevska K. (2023) Regional development as a factor of forming the competitiveness of the regional economy. *Innovation and Sustainability*, no. 3, pp. 63-68.